

Калашнік Руслана Юріївна,
студентка

Науковий керівник –

викладач кафедри

цивільно-правових дисциплін

Дніпропетровського державного

університету внутрішніх справ

Можечук Люся Василівна

ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА УКРАЇНСЬКОЇ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОЇ СИСТЕМ БЕЗОПЛАТНОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ

Формування і функціонування системи безоплатної правової допомоги в Україні є одним з головних напрямків держави, адже це є підтвердженням головних постулатів Конституції України, що Україна є правовою державою, в якій дотримуються права та свободи людини і інколи особам необхідно ці права захищати.

Безоплатна правова допомога є гарантованим механізмом держави для громадян і також по якості надання таких послуг можна оцінювати відповідність українського законодавства до європейських норм [1, с. 27].

В країнах ЄС, які є розвинені в демократичному і соціальному плані, цей інститут існує вже доволі давно і в різних країнах він відрізняється категоріями людей, які отримують дану допомогу, порядком та способом надання такої допомоги особам. В країнах Євросоюзу дана система базується на спеціальних законах, які в свою чергу узгоджуються з Європейською Конвенцією про захист прав і свобод.

Одним з міжнародних-правових актів є Резолюція 8 Комітету Міністрів Ради Європи про безоплатну правову допомогу і юридичні консультації, ухвалена Комітетом Міністрів Ради Європи на 284 засіданні заступників міністрів 2 березня 1978 року встановлює зокрема:

- Ніхто не може бути в силу перешкод економічного характеру позбавлений можливості використання або захисту своїх прав у будь-яких судах, повноважних виносити рішення по цивільних, господарських, адміністративних, соціальних чи податкових справах. З цією метою кожна особа має бути наділена правом на необхідну безоплат-

ну правову допомогу в судовому провадженні.

- Система безоплатної правової допомоги має передбачати надання такої допомоги згідно з принципами, викладеними в цій Резолюції, в рамках будь-якої процедури, яка має за мету визнання або виконання в іншій державі судового рішення, постановленого в іншій державі.

- Державі належить вжити необхідних заходів, щоб довести порядок надання безоплатної правової допомоги до відома широкого загалу та всіх зацікавлених сторін, зокрема тих державних органів, до яких можуть звертатися особи, що клопотатимуть про безоплатну правову допомогу.

В частині безоплатної первинної правової допомоги визначено:

- Держава має забезпечувати особам, які перебувають в економічно несприятливому становищі, можливість одержання необхідних юридичних консультацій з усіх питань, які можуть зачіпати їхні права та інтереси і потрапляють у сферу застосування принципу.

- Юридичні консультації мають надаватися або на безоплатній основі, або за умови сплати особою, яка звернулася по консультацію, суми, яка відповідає її фінансовим можливостям.

- Державі належить забезпечити доведення інформації про порядок надання юридичних консультацій до відома широкого загалу і органів, до яких звертатимуться по допомогу особи, що потребують юридичних консультацій.

- Державі слід вжити необхідних заходів для забезпечення органів, які надають юридичні консультації, інформацією щодо чинного законодавства.

- Державі слід приділяти особливу увагу необхідності забезпечення юридичних консультацій у випадках, коли судове провадження може вимушено відбуватися в іншій державі.

Ключовим у становленні системи якісної правової допомоги в Україні є прийняття Закону України «Про безоплатну правову допомогу» від 02.06.2011 № 3460-VI [2], що спрямований на створення механізму реалізації права кожного на безоплатну правову допомогу, закріпленого статтею 59 Конституції України, якою, зокрема, передбачено, що у випадках, передбачених законом, ця допомога надається безоплатно.

Право на безоплатну правову допомогу для певних категорій осіб

закріплюється низкою законів України. Зокрема, це особи, визначені законами України «Про реабілітацію жертв політичних репресій в Україні», «Про статус ветеранів війни і гарантії їх соціального захисту», «Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянину незаконними діями органів дізнання, досудового слідства, прокуратури і суду», «Про психіатричну допомогу», «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту», «Про соціальні послуги», «Про охорону дитинства» тощо.

Порівнюючи систему безоплатної правової допомоги європейських країн та України варто зазначити, що переважно в більшості європейських країн безоплатну правову допомогу особам надають юристи, які працюють при муніципалітетах тобто в органах місцевого самоврядування, а саме юридичні департаменти при муніципалітетах. Така система діє в Литві та Грузії, де діяльність таких юристів контролюється Службою юридичної допомоги та Службою правової допомоги. Такі служби є державними органами, тобто робота даних департаментів контролюється державою [3, с. 133].

В Грузії також існують спеціалізовані центри з надання безоплатної правової допомоги, діяльність яких контролюється Міністерством з питань виконання покарань, пробації та юридичної допомоги.

Також в деяких європейських країнах існує практика укладання муніципалітетами угод з приватними юристами про надання ними правових консультацій та підготовку проектів документів. Але дана практика не є ефективною через певну обмеженість бюджету тому перевагу надають саме роботі фахівців з права у юридичних департаментах муніципалітету.

В тих європейських країнах, де безоплатна правова допомога надається муніципалітетами, особи, що зверталися за такою допомогою, зазначають, що в певних випадках не були задоволені наданою їм допомогою, а консультації можна отримати тільки в тому муніципалітеті, в окрузі якого особа проживає, що створює незручності особам, які не проживають в даному окрузі або в країні тимчасово. В тих же європейських країнах, де створені саме центри з надання безоплатної правової допомоги, особи зазначають високий рівень підготовки фахівців та якість наданих послуг [3, с. 134].

Більше того, в Грузії консультанти також забезпечують правову просвіту населення і представляють інтереси громад у державних ор-

ганах. Право на первинну юридичну допомогу є загальним, тобто кожна фізична особа має право на безоплатну юридичну допомогу. Тривалість надання юридичної допомоги консультантами не повинна перевищувати однієї години.

В Україні ж існує своя система надання безоплатної юридичної допомоги. Основним нормативно-правовим актом, який регулює надання безоплатної правової допомоги є Закон України «Про безоплатну правову допомогу» від 02.06.2011 № 3460-VI. Відповідно до вищезазначеного нормативно-правового акту Міністерство юстиції України утворює центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги. Центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги є територіальними відділеннями Координаційного центру з надання правової допомоги і утворюються з урахуванням потреб відповідної адміністративно-територіальної одиниці та забезпечення доступу осіб до безоплатної вторинної правової допомоги [2].

На даний час, коли відбулось значне погіршення соціально-економічного стану середньостатистичного українця, найважливішою доступністю до якісної первинної правової допомоги є для людей, рівень доходів або соціально-економічний стан яких не дозволяють користуватися юридичною допомогою з приватних джерел. У той самий час, первинна правова допомога у формі поширення правової інформації та правових консультацій, роз'яснень, за умови їхньої ефективності та системності, може суттєво посилити стан правової захищеності населення в даний час, коли доступ до правосуддя значно ускладнений.

На сьогоднішній день системи з надання безоплатної правової допомоги в Україні та європейських країнах багато в чому є схожими, наприклад категорії осіб та юрисдикційність Центрів з надання безоплатної правової допомоги та/або інших органів, в повноваження та обов'язки яких входить надання безоплатної правової допомоги, але є й розбіжності, наприклад в більшості країн Європи дані Центри є муніципальними органами (органами місцевого самоврядування), а в Україні фахівці даних Центрів прирівнюються до державних службовців і їх діяльність регламентується низкою спеціальних законів.

Задля покращення роботи даного механізму в Україні необхідно влаштовувати різні заходи заради правової просвіти українців. З даного питання можна брати приклад такої країни як Грузія, де за останні роки обізнаність громадян щодо своїх прав значно виросла через низку успішних реформ та проведення певних заходів саме для

громадян, реклами Центрів з надання безкоштовної правової допомоги, а також поліпшення соціально-економічного стану в країні.

1. Дуфенюк О.М., Кунтій А.І. Принципи надання безоплатної вторинної допомоги у кримінальному процесі: порівняльний аналіз європейського та українського підходів. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*, 2017. № 5. С. 22-27.

2. Про безоплатну правову допомогу: Закону України від 02.06.2011 № 3460-VI Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17> (дата звернення: 15.09.2018).

3. Вільчик Т.Б. Системи безоплатної правової допомоги у країнах Європейського союзу. *Порівняльно-аналітичне право*, 2015. № 4. С. 132-135.

Киян Арсеній Юрійович,
студент магістратури
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

СУБ'ЄКТИ ПРАВА НА БЕЗОПЛАТНУ ВТОРИННУ ПРАВОВУ ДОПОМОГУ

Захист та охорона прав і свобод громадян буде завжди залишатися головним пріоритетом демократичної, правової держави. Зокрема, це повинно виражатися не лише в закріплених статтях нормативних актів, а й в практичній їх реалізації. Саме таким механізмом реалізації в нашій країні і виступає право особи на правову допомогу. Можливість захистити себе є невід'ємним конституційним правом кожної людини.

Статтею 59 Конституції України вказано, що “ Кожен має право на професійну правничу допомогу. У випадках, передбачених законом, ця допомога надається безоплатно. ” [1] Згідно законодавства України, безоплатну правову допомогу поділяють на два види: первинну та вторинну. Перший вид допомоги стосується більше інформування, консультацій та роз'яснення правових питань особи щодо її прав та свобод, порядок їх реалізації, відновлення у випадку їх порушення та порядок оскарження рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб. Вторинна безоплатна допомога є видом державної гара-